

- ченої 80-річчю Николаївського педагогічного інституту. – Миколаїв: 1994. – Частина I. – С. 63.
19. Щукин В.В. Вказана праця.
 20. ДАМО, ф.Р-5859, оп. 2, спр. 2855, арк. 3.
 21. Мирошниченко Е., Мирошниченко В. Из расстрелянного поколения: (архивное дело Н.Д. Лагуты) // Освітнянські вітрила: Гуманітарний альманах. – Миколаїв, 2003. – С. 64
 22. ДАМО, ф.Р-5859, оп. 2, спр. 2855, арк.5.
 23. Там само, арк.10.
 24. Там само, арк. 4.
 25. Там само, арк. 82-85.
 26. Коган И.Л. Помню его живым... // Радянське Прибужжя. – 1992. – 21 листопада.

Марианна Ласинская, Александр Тригуб

Судьба николаевского краеведа (Николай Дмитриевич Лагута)

В работе прослеживается судьба известного николаевского педагога-краеведа 1920–30-х годов Николая Дмитриевича Лагуты (1895–1937). Показано его научно-педагогическую работу и труд на краеведческой ниве.

Ключевые слова: краеведение, краевед, Николаевщина, Николай Лагута, репрессии.

Marianna Lasinska, Olexandr Trygub

Destiny the Mykolayiv regional specialist (Mykola Laguta)

In work the destiny of the known Mykolayiv teacher – regional ethnographer 1920–1930s of Mykola Laguta (1895–1937) is traced. It is shown his scientific and pedagogical work and work on a study of regional studies.

Key words: regional studies, regional ethnographer, Mykolyiv region, Mykola Laguta, repressions.

УДК 94(477.46)

Влада Сокирська (м. Умань)

ГРИГОРІЙ ХРАБАН – ПЕРШИЙ НАУКОВИЙ КРАЄЗНАВЕЦЬ УМАНЩИНИ

Одним із тих, хто присвятив своє життя самовідданій праці на ниві історії, є археолог, історик України та краєзнавець Уманщини Григорій Юхимович Храбан. Дослідження наукової біографії Г. Ю. Храбана дозволило визначити пріоритетні напрями його творчості: археологія, давня історія України, історія повстання 1768–1769 рр. в Україні, історія Уманщини від найдавніших часів, історія створення дендрологічного парку «Софіївка», «Шевченко і Умань», революційні події та події Великої Вітчизняної війни на території Уманщини, біографістика, бібліографічна діяльність.

Ключові слова: краєзнавство, Уманщина, Г.Ю. Храбан, історія, археологія.

Знання історії України важливе і необхідне насамперед для того, щоб осмислити сучасний розвиток держави, об'єктивно прогнозувати основні тенденції її розвитку в найближчому майбутньому.

Сьогодні багато говориться про Україну в європейському і світовому контексті. Її авторитет як сучасної держави залежить не лише від вдалої політики, зміцнення економіки, а й від уважного та дбайливого ставлення до її багатой історико-культурної спадщини. Із здобуттям Україною незалежності значно посилюється інтерес усіх верств суспільства до витоків і джерел своєї історії. В руках сучасних істориків і краєзнавців благородна та відповідальна, важлива для майбутньої України справа – відродження історичної пам'яті, збереження зв'язку часів. Поки

є небайдужі люди, не перерветься нитка духовності, що єднає минуле, сучасне і майбутнє. Тож і цікаві всім життєві долі ентузіастів-сподвижників, які бачили своє покликання у збереженні історико-культурної спадщини. Одним із тих, хто присвятив своє життя самовідданій праці на ниві історії, є археолог, історик України та краєзнавець Уманщини Григорій Юхимович Храбан (1902–1990) [1].

Сукупність матеріалів, що розміщені в Центральному державному архіві вищих органів влади і управління (Київ), Центральному державному історичному архіві (Київ), Науковому архіві Інституту археології НАН України, Державному архіві Черкаської області, відділі фондів Уманського краєзнавчого музею є достатньо репрезентативною.

Велика частина наукової спадщини не використувалася належним чином до сьогодні, тому потребує належного прочитання та популяризації.

Григорій Юхимович Храбан народився 9 травня (26 квітня) 1902 року у селі Великий Молодків Піщівської волості Новоград-Волинського повіту Волинської губернії (тепер Новоград-Волинський район Житомирської області). У гімназичні роки був активним учасником товариства «Просвіта» [2].

Самостійну роботу Г. Ю. Храбан розпочав як вчитель німецької мови, а згодом працював завідуючим у сільських школах. Роботу поєднував з навчанням у Київському педагогічному інституті (тепер Київський педагогічний університет імені М. Драгоманова). У березні 1934 року Григорія Храбана за пропозицією Київського обкому партії було призначено директором Уманського педагогічного технікуму.

2 липня 1938 року Г. Храбана було заарештовано органами НКВС. В процесі слідства він «зізнався» в тім, що ще у 1926 році був завербований у контрреволюційну буржуазно-націоналістичну організацію, яка ставила за мету «підняти повстання, повалити радянську владу, відокремити Україну від СРСР, відновити капіталізм...».

Вісім років покарання провів Григорій Юхимович на засланні, періодично звертаючись до вищих посадових осіб держави з проханням переглянути вирок.

Лише 2 липня 1946 р. Г. Ю. Храбана було звільнено і він повернувся до Умані.

20 січня 1950 р., під час перебування у службовому відрядженні, Григорія Юхимовича було заарештовано працівниками київського обласного управління Міністерства державної безпеки. «...Мне сказали, что даже если я не был виноват в 1938 году, но я обижен Советской властью, а значит – теперь уже настроен контрреволюционно». 29 липня 1950 року Особлива нарада при МДБ СРСР постановила: «за принадлежность к антисоветской националистической организации сослать на поселение в Красноярский край» [3].

Після повернення до Умані Г. Ю. Храбана у вересні 1956 року було призначено директором Уманського краєзнавчого музею. Краєзнавча діяльність Г. Ю. Храбана була різноманітною: з дозволу Інституту археології АН УРСР він брав участь в археологічних розкопках на території Черкаської та Полтавської областей; активно досліджував матеріали архівів та бібліотек Радянського Союзу. Результатом цієї роботи стала велика кількість науково обґрунтованих публікацій з історії краю у спеціальних та періодичних виданнях.

Дослідження наукової біографії Г. Ю. Храбана дозволило визначити пріоритетні напрями його твор-

чості: археологія, давня історія України, історія повстання 1768–1769 рр. в Україні, історія Уманщини від найдавніших часів, історія створення дендрологічного парку «Софіївка», «Шевченко і Умань», революційні події та події Великої Вітчизняної війни на території Уманщини, біографістика, бібліографічна діяльність. Праці Г. Ю. Храбана відзначалися широкою джерельною базою.

З дозволу Інституту археології АН УРСР протягом 1959–1967 рр. Г. Ю. Храбан брав участь в археологічних розвідках на території Уманського, Христинівського, Тальнівського, Маньківського і частково Жашківського, Звенигородського і Монастирищенського районів Черкаської області, ряду районів сусідніх Кіровоградської, Вінницької та Житомирської областей. У 1962 р. Григорій Юхимович був запрошений до участі в археологічній експедиції Інституту археології АН УРСР для розкопок могильника черняхівської культури в с. Компанійцях Полтавської області. Результати його розвідок публікувалися у фундаментальних виданнях Інституту археології АН СРСР та Інституту археології АН УРСР [4].

Свої археологічні дослідження Г. Ю. Храбан здійснював тільки на основі збирання підйомного матеріалу і навіть не користувався шурфуванням. Такий спосіб розвідок надто обмежував можливості дослідника. Проте наслідки такої роботи давали йому те, на що можна було сподіватися, коли довелося б їх розкопувати. Зусилля дослідника не були марними.

Знайдені археологічні пам'ятки на території Уманщини за часом їх створення Г. Ю. Храбан поділяв на пам'ятки періоду палеоліту, трипільської культури, віку бронзи, білогрудівської культури, скіфського часу, зарубинецької культури, черняхівської культури, пам'ятки слов'ян VII – IX ст. [5].

На території Уманського та Маньківського районів дослідником були виявлені сліди перебування людей ще за часів палеоліту, тобто не менше, як вісім тисяч років тому, а в селах Громи, Танське, Папужинці Уманського району – сліди неоліту. Раніше подібних знахідок не було. Належність виявлених предметів до періоду неоліту підтвердили вчені Інституту археології Академії наук УРСР. Так на Уманщині вдалося заповнити прогалину в стародавній історії краю [6].

Близько трьох тисяч років до нашої ери територія України потрапила в орбіту найбільших цивілізацій світу. Тому важливим напрямком археологічних досліджень Г. Ю. Храбана була трипільська культура – культура ранніх землеробсько-скотарських племен епохи міді на території лісостепової частини України

і Молдавії, одне з найбільш яскравих явищ у розвитку первісного суспільства. Попри широке вивчення її вітчизняними та зарубіжними вченими, дослідження нових матеріалів зумовлює завжди і нові проблеми. Однією з тих були проблеми поселень-гігантів.

Краєзнавець доводив, що на території краю існує понад 40 трипільських поселень, дослідження яких допомогло б глибше пізнати життя трипільців. Численні знаряддя праці, речі культури і побуту, моделі житла трипільців, знайдені під час розкопок спеціальними експедиціями Академії наук Української РСР, дадуть повне уявлення про життя людини того періоду [7].

В Уманському краєзнавчому музеї зберігаються 77 паспортизованих пам'яток трипільської культури. В археологічній літературі з них відомі лише 34, а 23 залишаються не відшуканими [8].

Ще в 1970 році Григорій Юхимович прогнозував, що археологічні дослідження на Черкащині повинні розкрити ще не відомі для світу сторінки історії і не виключено, що якраз на території нашої області був осередок такої ж високої цивілізації, як у Месопотамії. Якщо порівняти ці поселення з містами стародавньої цивілізації в Месопотамії, то, приміром, Ніневія займала лише 20 га. До подібних відомостей уже не можна було поставитися байдуже: для вчених вони були сенсацією. Тому АН СРСР та УРСР запланували розпочати з 1971 року археологічні розкопки в Уманському та Тальнівському районах [9].

Великого значення у своїй науковій діяльності вчений надавав саме опрацюванню матеріалів з історії східноподільського регіону, активно використовував у власних публікаціях і популяризував документи архівних установ України, Росії, Литви, Польщі. Він систематизував і використав у своїх працях сотні раритетних, оригінальних архівних джерел та часописів, які стосуються історії України, Черкащини й Уманщини зокрема. Григорій Юхимович був безкомпромісним у питаннях встановлення реальної картини історичних подій, а тому, відстоюючи принципи об'єктивності в науці, піддавав критиці хибні тлумачення джерел та необґрунтовані висновки. Аналізуючи науковий доробок попередників із досліджуваних тем, Г. Ю. Храбан оцінював їх внесок у розвиток проблеми, визначив рівень повноти та інформованості студійованих ними джерел, інтерпретацію здійснених ними узагальнень та висновків. Особливістю науково-краєзнавчого пошуку дослідника слід відзначити вміння використовувати джерельну базу та історіографічні матеріали як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Цьому сприяло досконале воло-

діння польською, німецькою, французькою, латинською мовами, прискіпливість у проведенні досліджень. Працюючи з історичними джерелами, дослідник застосовував методи текстологічного, порівняльного, критичного аналізу, виявляв актуальні, ще не вивчені проблеми.

Активною була педагогічна і громадська діяльність Г. Ю. Храбана, який, викладаючи у навчальних закладах Житомирщини та Уманщини, виголошуючи публічні лекції з минувшини краю, оприлюднюючи в періодиці численні праці, статті й рецензії з актуальних питань археології та історії України, беручи активну участь у формуванні краєзнавчого музею, зробив чимало для збереження історичної спадщини і поширення культурно-освітніх знань. Після призначення Григорія Юхимовича на посаду директора Уманського педагогічного технікуму відразу з'явився результат: уже за підготовку до початку нового 1934–1935 навчального року цей навчальний заклад було визнано переможцем у Всесоюзному конкурсі, оголошеному «Учительською газетою», відзначено і премійовано.

Багато зусиль докладав Григорій Юхимович до виховання молодого покоління. Директор особисто контролював навчальний процес у навчальному закладі. Потрібно було виправляти багато негараздів: майбутні вчителі мали поганий почерк, тому було запроваджено уроки каліграфії. Студенти не вмели розв'язувати арифметичних задач, зокрема з курсу початкової школи, тому були запроваджені додаткові заняття з математики. Директором було наведено дисципліну серед студентів, налагоджено виховну роботу в гуртожитках, почала працювати пральня, їдальня. Зверталася увага на обладнання навчальних кабінетів, комплектування бібліотеки, використання сучасних методів і засобів навчання, практикувалися екскурсії студентів з метою вивчення рідного краю. З ініціативи Г. Ю. Храбана було дещо змінено навчальний план, більше стали звертати уваги на естетичне та музичне виховання студентів. Ефективно проводилася боротьба і з тютюнопалінням як серед викладачів, так і серед студентів, ситуація з яким була дуже гострою в технікумі [10].

Оцінюючи діяльність педагогічного технікуму, Григорій Юхимович виділяв такі складові, як моральне виховання, організація самоосвіти студентів, обговорення рефератів, бесіди на різноманітні теми у формі публічних зборів, екскурсії, розвиток студентського самоврядування. Завдяки самовідданій та наполегливій праці директора та педагогічного колективу навчально-виховний процес у технікумі перебував на високому рівні.

Залюблений в історичну науку, Г. Ю. Храбан прищеплював любов до неї і своїм вихованцям, використовуючи весь арсенал методичних прийомів і засобів. Доктор історичних наук, професор П. М. Шморгун писав: «Мені пощастило слухати змістовні і цікаві лекції Г. Ю. Храбана в Уманському педагогічному технікумі, коли він уже був його директором. Важкі то були роки, і учні педтехнікуму, за невеликим винятком діти колгоспників, нерідко терпіли нужду, тож директор піклувався про їхній добробут. Його поважали і любили» [11].

Значною була діяльність Г. Ю. Храбана в громадському та культурно-просвітницькому житті України й Уманщини другої половини ХХ ст. Він активно співпрацював із різними громадськими, науковими та освітніми організаціями. Важливою віхою в житті Г. Ю. Храбана стала робота над матеріалами тому «Історія міст і сіл. Черкаська область», де проявилися його кращі якості як дослідника і члена редакційної колегії. Вагомим був внесок Григорія Юхимовича на посаді голови Уманської районної організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури, яке за характером своєї статутної діяльності тісно пов'язувалося з краєзнавчо-пошуковою роботою. Протягом тривалого часу Г. Ю. Храбан був позаштатним кореспондентом газет «Уманська зоря» та «Черкаська правда», де вів рубрики «Славні люди Черкащини», «Герої-визволителі», «Герої-танкісти», «Прочитайте цю книгу», готував матеріали на історичну тематику для радіо. Його стаття про «Софіївку» під назвою «Сад-поема» на замовлення РАТАУ протягом липня – серпня 1960 р. друкувалася майже в усіх районних газетах України. Цей же нарис був передрукований у Варшаві газетою «Наше слово» – органом Головного управління українського суспільно-культурного товариства в Республіці Польща.

У процесі наукового пошуку Григорій Юхимович тісно співпрацював з тогочасними українськими вченими, краєзнавцями, письменниками на тлі регіонального дослідження історії України. Особливо активними були стосунки дослідника з відомими науковцями в галузі археології – А. Г. Брайчевською, В. В. Кропоткіним, Е. О. Симоновичем, Є. В. Махно. Важливими для нього були творчі дискусії з І. Г. Бутичем, В. В. Грабовецьким, В. Т. Пашуто, О. С. Компан, В. В. Мавродіним, Ф. П. Шевченком, П. М. Шморгуном. Небайдужість до правдивого висвітлення історії в художніх творах породила творчу дискусію з відомими письменниками К. К. Грибом, Л. І. Смілянським, М. Й. Сиротюком, В. Т. Титаренком, І. В. Шпитковським.

Аналіз наукового доробку Г. Ю. Храбана дав змогу визначити його наукові інтереси як знаного археолога та історика, котрий гідно прислужився розбудові і вдосконаленню джерелознавчої та історіографічної бази досліджень для історичної науки України та її теренів. Григорій Юхимович сформувався як відомий і авторитетний дослідник історії України, організатор краєзнавчих і регіональних досліджень, науково-громадський і просвітницький діяч.

Результатом активної участі в організації та проведенні археологічних досліджень на території історичної Уманщини та сусідніх з нею областей стали оригінальні праці «Археологічне вивчення краю», «Черняхівські пам'ятки Уманщини», «Черноліська культура на Уманщині», «Ранньослов'янські пам'ятники на Уманщині», «Уманщина за найдавніших часів» та карти археологічних поселень.

Поклавши в основу всіх своїх значних історико-краєзнавчих праць відображення складних процесів історико-культурного, соціально-економічного і політичного життя України від найдавніших часів, Г. Ю. Храбан створив достовірні й об'єктивні дослідження, які базувалися на архівних та раритетних документальних джерелах, особистих наукових розвідках, відзначалися достовірністю викладеного матеріалу і до сьогодні слугують вартісним джерелом для сучасних регіональних історико-краєзнавчих досліджень.

Майже тридцять років життя Г. Ю. Храбан присвятив дослідженню народно-визвольного повстання 1768–1769 рр. на Правобережній Україні. Перший варіант монографії має близько двох тисяч машинописних сторінок. На його основі у 1989 р. було видано у скороченому вигляді монографію «Спалах гніву народного» об'ємом 173 сторінки, хоча в особовому архівному фонді Григорія Юхимовича відклалося 32 справи, а це близько двох тисяч машинописних аркушів. У Державному архіві Черкаської області робота дослідника «Селянська війна на Україні в 1768–1769 рр.» представлена у двох машинописних варіантах. Уперше в українській історіографії ми маємо повне найбільш правдиве висвітлення подій народно-визвольного повстання із залученням широкої джерельної бази. У ході дослідження Г. Ю. Храбаном було використано понад 500 друкованих джерел і близько 200 архівних справ [12]. Праця Г. Ю. Храбана заповнює прогалину в історії цього повстання сповна. У випадку не скороченого, а повного видання вона стала б зразком усебічного вивчення історії цього руху.

Цим дослідженням Григорій Юхимович презентував себе як фахівець-дослідник, який добре знався на архівних першоджерелах та літературі від XVIII ст. до наших днів. Автор першим в українській історичній науці здійснив комплексний аналіз історіографії і джерельної бази досліджуваної ним проблеми, уточнив і суттєво доповнив своїх попередників, спростував багато помилкових оцінок і висновків; довів неправомірність уживання назви «Коліївщина» і вважав доцільним називати ці події «селянською війною»; чітко визначив хронологічні межі та здійснив періодизацію повстання; охарактеризував його причини і мету; заперечив зв'язок цього повстання з гайдамацьким рухом; склав карту охоплення повстанням території Правобережної України. У такому обсязі, по суті, і до сьогодні ця монографія – перша, найповніша і найдетальніша, документально обґрунтована розповідь про повстання українських селян другої половини XVIII ст.

Створені Г. Ю. Храбаном упродовж 1960–1980-х рр. численні наукові, краєзнавчі праці, написані ним з винятковою майстерністю і правдивістю в зображенні історії України і Уманщини зокрема, не втратили своєї актуальності й досі і є цінним надбанням та джерелом для сучасної історичної науки («Селянська війна на Україні 1768–1769 рр.», «Повстання і гайдамацький рух – дві різні форми класової боротьби селян на Правобережній Україні у XVIII ст.», «Гайдамаччина», «Сад-поема», «Графиня Софія По-тоцька (на кого працювали кріпаки Уманщини)», «Тричі продана (Софія Потоцька)», «Рукотворна поема», «Огляд архівних першоджерел і основної літератури з історії «Софіївки», «Історична основа пое-

ми Т. Г. Шевченка «Гайдамаки», «Історія м. Умані до 1917 р.», «Уманська операція військ 2-го Українського фронту», путівники «Умань»).

Дані, отримані в результаті наукової роботи, Григорій Юхимович публікував в «Історії міст і сіл Української РСР. Черкаська область», у 15 томі «Української радянської енциклопедії», «Шевченківському словнику», у журналах «Археологія», «Советская археология», «Материалы и исследования по археологии СССР», «Українському історичному журналі», «Уманській зорі», «Черкаській правді».

Дослідження наукової біографії Г. Ю. Храбана дає змогу твердити про багатогранність його наукових інтересів. Відзначимо, що дослідження історика з перелічених тем були цікавими, мали новаторський характер і залишаються актуальними і до сьогодні. Йому належить близько 190 наукових праць – це монографії, нариси, статті, рецензії, які охоплюють проблеми різних галузей знань історичної науки. Більшість наукових розвідок Г. Ю. Храбана залишаються неопублікованими і знаходяться в рукописах на збереженні в Науковому архіві Інституту археології НАН України та Державному архіві Черкаської області у фонді особового походження дослідника. Г. Ю. Храбан зробив вагомий внесок у розвиток вітчизняної історичної науки і заслуговує на почесне місце в українській історіографії.

Отже, реконструкція життєвого шляху й культурно-наукової, громадської та педагогічної діяльності Г. Ю. Храбана переконливо свідчить, що він був одним із помітних і оригінальних представників української інтелігенції другої половини ХХ ст., зробив реальний внесок у поступ української національної справи.

Джерела та література

1. Сокирська В.В. Історик Григорій Юхимович Храбан: життєвий шлях та наукова спадщина: монографія / Влада Володимирівна Сокирська. – Умань: ПП Жовтий. – 2009. – 226 с.: - Бібліогр.: с. 173 – 223.
2. Г.Ю. Храбан. До 100-річчя від дня народження // Збірник статей та матеріалів. – Черкаси. – 2002. – 59 с.
3. Державний архів Черкаської області (далі – ДАЧО), ф. Р – 5624, оп. 1, спр. 152, арк. 14.
4. Сокирська В.В. Археологічні дослідження Г.Ю. Храбана / В.В. Сокирська // Література та культура Полісся: Історія та культура Полісся у загальноукраїнському контексті. – Ніжин, 2007. - Випуск 36. – С. 167.
5. Відділ фондів Уманського краєзнавчого музею, спр. 1373, арк. 14.
6. ДАЧО, ф. Р – 5624, оп. 1, спр. 76, арк. 4.
7. ДАЧО, ф. Р – 5624, оп. 1, спр. 77, арк. 5.
8. ДАЧО, ф. Р – 5624, оп. 1, спр. 68, арк. 13.
9. Храбан Г. Ю. Земля стародавньої цивілізації / Г. Ю. Храбан // Черкаська правда. – 1970. – 9 жовтня. – С. 4.
10. ДАЧО, ф. Р – 5624, оп. 1, спр. 115, арк. 8.
11. Храбан Г. Ю. Спалах гніву народного (Антифеодальне народно-визвольне повстання на Правобережній Україні у 1768 – 1769 рр.) / Г. Ю. Храбан. – К.: Видавництво при Київському державному університеті, 1989. – 173, [3] с., іл.
12. ДАЧО, ф. Р – 5624, оп. 1, спр. 39, арк. 10.

Влада Сокирская

Григорий Храбан – первый научный краевед Уманщины

Одним из тех, кто посвятил свою жизнь самоотверженному труду на ниве истории, является археолог, историк Украины и краевед Уманщины Григорий Ефимович Храбан. Исследование научной биографии Г. Ю. Храбана позволило определить приоритетные направления его творчества: археология, древняя история Украины, история восстания 1768–1769 годов в Украине, история Уманщины с древнейших времен, история создания дендрологического парка «Софиевка», «Шевченко и Умань», революционные события и события Великой Отечественной войны на территории Уманщины, биографистика, библиографическая деятельность.

Ключевые слова: краеведение, Уманщина, Г.Ю. Храбан, история, археология.

Vlada Sokyrska

Grygoriy Hraban – first scientific local historian of Uman

One of those who devoted his life to selfless work in the field of history is an archaeologist, historian and ethnographer Uman Ukraine Grygoriy Hraban. The study of scientific biography G. Hraban possible to determine the priorities of his work: Archaeology, Ancient History of Ukraine, history rebellion 1768–1769 famine in Ukraine, Uman history from ancient times, history of Arboretum “Sofiyivka”, “Shevchenko and Uman”, revolutionary events and events of the Great Patriotic War in Uman, Biographical, bibliographical activities.

Key words: Regional Studies, Uman, G.Hraban, history, archeology.

УДК 07(87)456

Ірина Петренко (м. Київ)

**ВІРА ЖУК – КОРИФЕЙ ВІТЧИЗНЯНОГО
ОСВІТЯНСЬКОГО КРАЄЗНАВСТВА**

Статтю присвячено дослідженню внеску В.Н.Жук у розвиток освітянського краєзнавства. Акцентовано увагу на тому, що діапазон наукових зацікавлень ученої широкий: давня історія, козацька доба, національні меншини, релігія, культура, освіта, відомі люди України і Полтавщини. Наголошується на тому, що В.Н.Жук своєю активною науково-пошуковою роботою продовжила краєзнавчі традиції Полтавщини.

Ключові слова: Віра Никанорівна Жук, освітянське краєзнавство, історія, Полтавщина, наука, краєзнавчі традиції краю.

Полтавщина дала людству цілу плеяду талановитих людей: учених, письменників, поетів, митців, винахідників, державних діячів. Серед них варто згадати відомого в Україні та за кордоном вченого-історика, архівіста, фахівця у сфері славістики, зокрема, болгаристики, автора понад 400 наукових праць, кандидата історичних наук, заслуженого працівника культури України Віри Никанорівни Жук (1928–2008).

Науковий доробок В.Н.Жук не втрачає актуальності і нині. Її праці, присвячені багатьом проблемам вітчизняної історії та історичного краєзнавства, становлять собою вагомий вклад у розвиток української історичної науки. Дослідниця була винятково принциповим, об'єктивним, наполегливим, глибоким ученим, а також висококультурною, доброзичливою, порядною, чуйною, толерантною, інтелігентною людиною.

Певну кількість студій вже було присвячено життєвому і науковому шляху В.Н.Жук. Зокрема, спога-

ди про співпрацю з нею написали відомий вітчизняний вчений П.Т.Тронько [1] та болгарський дослідник Х.Станев [2]. Науково-дослідницькій роботі В.Н.Жук в Державному архіві Полтавської області присвятили свої студії полтавські архівісти Т.П.Пустовіт [3] і М.Чиркова [4]. До 80-річного ювілею вченої І.М.Петренко підготувала дослідження, де було зроблено спробу підбити підсумки багаторічної пошукової і дослідницької роботи В.Н.Жук [5].

Незважаючи на наявність зазначених досліджень, все ж таки узагальнюючої розвідки про науково-дослідницьку діяльність і роль В.Н.Жук у розвитку вітчизняного краєзнавства досі немає. Заповнити цю прогалину і покликана дана стаття.

Метою даної студії є показати внесок В.Н.Жук у розвиток вітчизняного краєзнавства, визначити і охарактеризувати сферу зацікавлень ученої та її науковий доробок.

В.Н.Жук народилася 12 квітня 1928 р. в приміському селі Кривуші Кременчуцького району Пол-